

Постановка проблеми. Держава має в своєму розпорядженні важелі як прямої дії у вигляді централізованих державних капітальних вкладень в об'єкти загальнодержавного значення, так і непрямі засоби регулювання інвестиційного середовища за допомогою бюджетної та грошово-кредитної політики.

Особливу увагу заслуговують бюджетні важелі, зокрема, податкова система тобто запроваджена державою сукупність податків і зборів, що забезпечує перерозподіл доходів фізичних та юридичних осіб з метою формування дохідної частини бюджету.

Потрібно зазначити, що з набуттям чинності Податковим кодексом розпочато податкову реформу, спрямовану на демократизацію податкової системи, активізацію інвестиційної діяльності, створення правових основ для легалізації доходів та наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання. Теоретичні, практичні аспекти, доцільність, а також механізм та інструменти державного впливу на інвестиційну діяльність висвітлено у наукових працях О. Гаврилюка, В. Грушка, В. Мельника, Д. Нікитенка, А. Соколовської, Л. Тарангул, В. Тропіної [2, 3, 5, 6, 10]. В них висвітлено сутність, принципи, методи податкового регулювання інвестиційної діяльності, напрями його удосконалення та можливості адаптації іноземного досвіду у вітчизняну практику. Проте окремі проблемні питання податкового регулювання потребують поглибленого дослідження з метою узагальнення його інструментів та доцільності застосування в перспективі. Особливої актуальності вищезазначене набуває із прийняттям Податкового Кодексу, окремі норми якого спрямовані саме на стимулювання підприємницької, отже й інвестиційної активності.

Мета, об'єкт та методика досліджень. Метою дослідження є узагальнення інструментів податкового регулювання інвестиційної діяльності та оцінка сучасного стану їх використання. Об'єктом дослідження є процес впливу податкових важелів на стан інвестиційної діяльності.

Для наукового вирішення поставленого у статті завдання використовувалися методи: абстрактно-логічний, порівняльного аналізу, розрахунково-конструктивний та аналогії.

Результати досліджень. Основним чинником забезпечення конкурентоспроможності держави є інвестиційна діяльність, яка визначається як сукупність дій юридичних осіб, фізичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [8]. Водночас держава повинна забезпечити інвесторам такі умови, які б максимально сприяли здійсненню підприємницької діяльності та не підривали стимули до неї.

Динаміка інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні наведена у таблиці 1. Аналізуючи стан інвестиційної діяльності, а також обсяги і загальні

тенденції фінансування, можна зробити висновок про його нераціональну структуру та нестабільну динаміку. Зокрема, найбільша питома вага (63,3 %) у 2009 році припадала на фінансуванні інвестиційної діяльності за рахунок власних джерел. Хоча їх частка відносно попередніх років скоротилася у 2011 р. до 54 %, власні ресурси залишаються основним джерелом інвестиційного розвитку підприємств.

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування в Україні

Показник	2007 р.		2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	млрд. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Обсяг інвестицій, всього	188,5	100	233,1	100	151,8	100	150,7	100	209,1	100
За рахунок коштів:										
державного бюджету	10,5	5,6	11,6	5,0	6,7	4,4	9,5	6,3	15,6	7,5
місцевих бюджетів	7,3	3,9	9,9	4,2	4,2	2,7	4,4	2,9	6,1	2,9
власних коштів підприємств і організацій	106,5	56,5	132,1	56,7	96,0	63,3	84,0	55,7	113,0	54,0
кредитів банків	31,2	16,6	40,5	17,3	21,6	14,2	20,6	13,7	37,4	17,9
іноземних інвесторів	6,7	3,5	7,6	3,3	6,9	4,5	3,4	2,3	6,5	3,1
інших джерел	26,3	13,9	31,4	13,5	16,4	10,9	28,8	19,1	30,5	14,6

Джерело: Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Водночас скоротилося фінансування інвестиційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів (з 3,5 % у 2007 р. до 3,1 % у 2011 р.), що вказує на несприятливе інвестиційне середовище в Україні. Спостерігається тенденція до зростання частки позикових коштів у джерелах фінансування з 16,6 % у 2007 році до 17,9 % у 2011 р., що свідчить про відродження довіри до вітчизняної банківської системи, з одного боку, та стабілізації відсоткової політики комерційних банків – з іншого. Щодо питомої ваги державного фінансування (коштів державного та місцевих бюджетів), то вона має тенденцію до збільшення та складає в середньому за 2007-2011 рр. 9,1 %.

Отже активізація інвестиційної діяльності неможлива без створення сприятливого інвестиційного клімату. Його невід’ємною складовою є податкова політика держави. Не викликає сумнівів тісний зв’язок між інвестиційною активністю в країні з рівнем оподаткування. Податкові надходження формують дохідну частину державного бюджету та стають основним джерелом державного фінансування пріоритетних напрямів та сфер діяльності, а також державного сектору економіки. Водночас через сплату податків зменшуються власні фінансові ресурси, внаслідок чого знижується інвестиційний потенціал суб’єктів господарювання.

Тому не випадково податкове законодавство передбачає низку елементів, які мають позитивний регулюючий вплив на підприємницьку діяльність. Проте у сучасній податковій практиці вони застосовуються не повною мірою.

Отже, на сучасному етапі реалізація регулюючого механізму оподаткування

відбувається здебільшого за допомогою диференціації податкових пільг. Згідно з податковим правом пільги – звільнення платника податків від нарахування і сплати податку чи сплата ним податку в меншому розмірі за наявності підстав, визначених законодавством України [1, с.87].

За своєю економічною сутністю вони представляють собою систему внутрішнього перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами оподаткування. З економічної точки зору надання пільг є формою державного регулювання економічного і соціального розвитку. В теорії і практиці передбачено використання таких видів податкових пільг, як неоподатковуваний мінімум об'єкту, вилючення з оподаткування певних елементів об'єкту, звільнення від сплати податків окремих осіб або категорій платників, зниження податкових ставок, цільові податкові пільги та інші (рис. 1).

Рис. 1. Види податкових пільг

Для стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності Податковим Кодексом передбачено такі пільги:

- 0 % ставки податку на прибуток до 2016 р. для новоутворених суб'єктів господарювання-юридичних осіб, а також підприємств з оборотом до 3 млн. грн. та чисельністю працівників не більше 20 чоловік;

- звільнення від оподаткування прибутку підприємств на 10 років галузей легкої промисловості (крім підприємств, які виробляють продукцію на давальницькій сировині) та суб'єктів господарської діяльності від надання готельних послуг, підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості, а також машинобудування для агропромислового комплексу;

- пільги з податку на прибуток та податку на додану вартість з енергозбереження та інші.

Застосування зазначених пільг позитивно вплине на підприємницьку та інвестиційну активність та зменшить податкове навантаження на бізнес-середовище.

Отже, з одного боку сучасна податкова система України за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих європейських країн та базується на Податковому Кодексі, розробленому з урахуванням норм європейського податкового законодавства. Проте вона і дотепер не достатньо забезпечує підвищення конкурентоспроможності держави та не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Про це свідчить нестабільна та достатньо низька позиція України у численних міжнародних рейтингах, які використовуються більшістю інвесторів у світі для визначення найбільш перспективних проектів капіталовкладень. Наприклад, у рейтингу податкових систем, підготовленому Світовим банком спільно з міжнародною мережею компаній «Pricewaterhouse Coopers», Україна у 2011 р. посіла 183 місце зі 183 досліджуваних країн [7].

Висновки. Аналіз реструктуризації податкової системи України відповідно до Податкового кодексу дозволяє виділити такі її основні напрямки:

- реформування системи податкового контролю;

- сприяння інвестиційно-інноваційній діяльності підприємств, охороні навколишнього середовища;
- зниження податкового навантаження за рахунок зниження податкових ставок, його рівномірний розподіл між платниками та скорочення кількості податків;
- гармонізація нормативно-правової бази щодо підприємницької діяльності.

Втім, існуюча система формування державних доходів і досі залишається переважно фіскально спрямованою. Неодноразові спроби удосконалення податкової системи були вочевидь недостатньо адекватними стану економіки, характерними рисами якої є структурні диспропорції та наявність значних обсягів тіньових оборотів.

Таким чином, сучасна податкова політика повинна бути спрямована на створення економічно обґрунтованого балансу між фіскальною і регулюючою функціями податків та побудову ефективної системи державного податкового регулювання. Саме тому здійснено ряд реформ щодо покращення податкової складової інвестиційного клімату, внаслідок яких податкова політика повинна зберігати підприємницькі стимули та забезпечити платникам податків такі умови, за яких вони добровільно виконуватимуть податковий обов'язок.

Використані джерела інформації

1. Бех Г.В. Податкове право: навч. посіб. / Г.В.Бех, О.О.Дмитрик, Д.А.Кобильнік [та ін.]; за ред. проф. М.П. Кучерявенка. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 400с.
2. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О.В. Гаврилюк // Фінанси України – 2008. - № 2. – С. 68-81.
3. Грушко В.І. Інструменти податкового регулювання інвестиційної активності / В.І. Грушко, Л.О. Кошембар // Фінанси України – 2008. - № 2. – С. 89-97.
4. Замасло О.Т. Податкове стимулювання інноваційного розвитку підприємств України / О.Т. Замасло // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – № 1. – 2009. – С. 113-120.
5. Мельник П.В. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П.В.Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С.Варналій, В.Б.Тропіна [та ін.]; за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання України, 2008. – 675 с.
6. Нікитенко Д.В. Податкове стимулювання малого та середнього підприємництва / Д.В. Нікитенко // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 48-56
7. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI зі змін та доп. [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Про інвестиційну діяльність»: Закон України від 18.09.91 № 1560-XII зі змін та доп. [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Рейтинг податкових систем за 2011 рік, підготовлений "PricewaterhouseCoopers". [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes>.
10. Тропіна В.Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В.Б. Тропіна [монографія]– К. : НДФІ, 2008. – 368 с.